

УДК 339.972:338.439

Полторак А. С.кандидат економічних наук, старший викладач
кафедри обліку та оподаткування,
Миколаївський національний університет
імені В. О. Сухомлинського, Миколаїв, Україна
poltorak_as@mail.ua

Комплексна оцінка стану продовольчої безпеки України

Анотація. Проаналізовано переліки індикаторів стану продовольчої безпеки України, що застосовуються в сучасних методиках законодавчо-нормативної бази України, та порівняно їх із міжнародними нормами у сфері оцінки стану продовольчої безпеки. Виокремлено сильні та слабкі сторони продовольчої безпеки України, представлено пропозиції щодо коригування переліку індикаторів стану продовольчої безпеки України з метою гармонізації законодавства України з міжнародними нормами.

Ключові слова: продовольча безпека; індикатори стану продовольчої безпеки; оцінка стану продовольчої безпеки; безпека харчування; гармонізація.

Anastasiia Poltorak PhD (Economics), Senior Lecturer, Mykolaiv National University named after V. A. Sukhomlynskyi, Mykolaiv, Ukraine
24 Nikolskaya Str., Mykolaiv, 54030, Ukraine**Harmonization of Ukraine's legislation covering the assessment of food security with international standards****Abstract**

Introduction. The methodology of assessment of food security in Ukraine provides for the use of lists of indicators, which help to objectively compare the situation of food security in the country by regions and periods. In the conditions of deepening economic integration it is necessary to adjust the list of Ukraine's food security indicators as well as the country's legislation to international standards.

Purpose. The main objectives of this study are to analyse lists of indicators of food security in Ukraine and compare them with international standards; to single out strengths and weaknesses of food safety in Ukraine; to make proposals regarding the adjustment of the lists of food security indicators in Ukraine, as well as the country's legislation to international standards.

Results. The study deals with lists of food security indicators in Ukraine which are used as the modern legislative and regulatory framework in Ukraine, e.g. the Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No 1379 from December 5, 2007 and the Order of the Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine No 1277 from October 29, 2013. It has been found out that the two documents greatly vary. Besides, there is no compliance of the given lists with the international methodologies of food security assessment such as the Global Food Security Index and the methodology of the Food and Agriculture Organization of the United Nations. The study singles out the strengths of food security in Ukraine, including the percentage of population living below the global poverty line, food loss, agricultural import tariffs, food safety, sufficiency of supply; as well as the weaknesses, such as political stability risk, gross domestic product per capita, public expenditure on agricultural R&D, corruption.

Conclusion. In order to harmonize Ukraine's legislation with international standards it is suggested to reconcile the national methodologies of food safety situation assessment by reviewing the indicators proposed in them; to introduce a number of indicators, such as the average consumption of carbohydrates, fats and proteins, vitamins, microelements and fatty acids, which values correspond to the recommendations of the World Health Organization. It is also suggested to take into account the proportion of food energy obtained from the consumption of alcohol, carbohydrates, fats and proteins while assessing food security in Ukraine.

Keywords: Food Security; Indicators of Food Security; Assessment of Food Security; Food Safety; Harmonization; Ukraine

JEL Classification: Q18; D52; F42

Полторак А. С.кандидат економічних наук, старший преподаватель кафедры учета и налогообложения,
Николаевский национальный университет имени В. А. Сухомлинского, Николаев, Украина**Гармонизація законодавства України в сфері оцінки стану продовольчої безпеки з міжнародними нормами**

Анотація. Проаналізовані переліки індикаторів стану продовольчої безпеки України, що застосовуються в сучасних методиках законодавчо-нормативної бази України, та порівняно їх із міжнародними нормами у сфері оцінки стану продовольчої безпеки. Виокремлено сильні та слабкі сторони продовольчої безпеки України, представлено пропозиції щодо коригування переліку індикаторів стану продовольчої безпеки України з метою гармонізації законодавства України з міжнародними нормами.

Ключевые слова: продовольственная безопасность; индикаторы состояния продовольственной безопасности; оценка состояния продовольственной безопасности; безопасность питания; гармонизация.

1. Постановка проблеми. Поступова інтеграція України до внутрішнього ринку Європейського Союзу, завершення переходу України до ринкової економіки, у т.ч. завдяки адаптації законодавства країни до *acquis* ЄС, а також посилення співробітництва у сфері безпеки представлені серед основних цілей Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом [1]. Методика оцінки стану продовольчої безпеки України, яка є невід'ємною частиною її економічної та, відповідно, національної безпеки, передбачає застосування групи індикаторів, розраховані значення яких у своїй сукупності дозволяють об'є-

ктивно порівняти стан продовольчої безпеки за регіонами країнами та періодами. В умовах поглиблення економічної інтеграції загострюється проблема розроблення рекомендацій стосовно коригування переліку індикаторів стану продовольчої безпеки України з метою гармонізації законодавства України у цій сфері з міжнародними нормами.

2. Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам оцінки стану продовольчої безпеки та дослідженню факторів впливу на її рівень приділяли увагу такі зарубіжні автори, як: Е. Воррен (E. Warren, 2015), С. Хоукворс

(S. Hawkesworth, 2015), С. Кнай (С. Knai, 2015) [2, 54–66] – у процесі дослідження різноманітності раціону харчування; С. Дімітрі (С. Dimitri, 2015), Л. Оберхолцер (L. Oberholtzer, 2015), М. Зайв (M. Zive, 2015), К. Сандоло (С. Sandolo, 2015) [3, 54–66] – під час пошуку стимулів для зміцнення продовольчої безпеки окремих груп споживачів; Г. Брамбілла (Brambilla, 2015), У. Долландер (W. D'Hollander, 2015), Ф. Ольє (F. Ollaei, 2015), Т. Шталь (T. Stahl, 2015), Р. Вебер (R. Weber, 2015) [4, 192–202] – в частині дослідження факторів продовольчої безпеки та безпеки харчових продуктів; М. Е. Браун (M. E. Brown, 2013), К. Сілвер (K. C. Silver, 2013), К. Раджагопалан (K. Rajagopalan, 2013) [5, 119–128] – у процесі оцінки рівня продовольчої безпеки із застосуванням індексу ізольованості міста від глобального ринку; Н. Мок (N. Mock, 2013), Н. Морроу (N. Morrow, 2013), А. Папенд'єк (A. Papendieck, 2013) [6, 41–49] – під час розгляду нових методів оцінки стану продовольчої безпеки та їх ролі в процесі прийняття рішень; Т. Гарнетт (T. Garnett, 2014) [7, 10–18] – в частині виокремлення перспектив сталого забезпечення продовольчої безпеки.

Серед наукових праць вітчизняних авторів, присвячених оцінці стану продовольчої безпеки, необхідно виділити роботи: Р. П. Мудрака [8, 34–37; 9, 27–30], О. Б. Тарасюка та О. О. Кас'янової [10, 146–149], А. В. Ставицького та О. О. Прокопенко [11, 41–47], а також С. Д. Лучика та М. В. Лучика [12, 56–61]. Водночас проблеми порівняння переліку індикаторів стану продовольчої безпеки України із аналогічними міжнародними показниками, а також гармонізації вітчизняного законодавства у цій сфері з міжнародними нормами потребують подальшої уваги науковців.

3. Мета статті. Основними завданнями даного дослідження є: аналіз переліків індикаторів стану продовольчої безпеки України, що застосовуються в сучасних вітчизняних методиках; порівняння їх з міжнародними нормами у сфері оцінки стану продовольчої безпеки; виокремлення сильних та слабких сторін продовольчої безпеки України; представлення пропозицій до коригування переліку індикаторів стану продовольчої безпеки України з метою гармонізації законодавства України з міжнародними нормами.

4. Основні результати дослідження. Відповідно до ст. 5 наказу Міністерства економічного розвитку і торгівлі України № 1277 від 29.10.2013 р. продовольча безпека – це «стан виробництва продуктів харчування в країні, що здатний повною мірою забезпечити потреби кожного члена суспільства в продовольстві належної якості за умови його збалансованості та доступності для кожного члена суспільства» [13, ст. 5]. Так, неупереджена та об'єктивна оцінка стану продовольчої безпеки України як невід'ємної частини її національної безпеки набуває характеру соціально-економічної проблеми. Більшість методик оцінки стану продовольчої безпеки, що застосовуються у світі, пропонують послідовність розрахунку обмеженого набору індикаторів, значення яких певним чином узагальнюються в інтегральному показнику стану продовольчої безпеки. Порівнюючи значення цих інтегральних індексів продовольчої безпеки у розрізі періодів, регіонів або країн, формуються висновки стосовно динаміки змін стану продовольчої безпеки, слабких та сильних показників, пошуку шляхів підвищення рівня продовольчої безпеки.

На сучасному етапі оцінка стану продовольчої безпеки України проводиться відповідно до постанови Кабінету Міністрів України № 1379 від 05.12.2007 р. [14] та наказу

Міністерства економічного розвитку і торгівлі України № 1277 від 29.10.2013 р. [13]. Методика визначення основних індикаторів продовольчої безпеки [14] визначає наступні 7 індикаторів, що характеризують стан продовольчої безпеки, а саме:

- добова енергетична цінність раціону людини (пороговий критерій становить 2500 ккал на добу, з них 55 % добового раціону повинно забезпечуватися за рахунок споживання продуктів тваринного походження);
- забезпечення раціону людини основними видами продуктів, якими вважаються: хліб і хлібопродукти, картопля, овочі, фрукти, ягоди і виноград, цукор, олія, м'ясо і м'ясопродукти, молоко і молокопродукти, риба і рибопродукти, яйця;
- достатність запасів зерна у державних ресурсах (пороговий критерій – 17%, що відповідає 60 дням споживання);
- економічна доступність продуктів (пороговий критерій – 60%);
- диференціація вартості харчування за соціальними групами;
- ємність внутрішнього ринку окремих продуктів;
- продовольча незалежність за окремим продуктом (пороговий критерій – 30%).

Згідно з Методикою [14] кожні п'ять років у Міністерстві охорони здоров'я повинні переглядатися раціональні норми споживання основних продуктів у середньому на одну особу.

Перелік індикаторів стану продовольчої безпеки та їх характеристичні значення за методикою [13] висвітлено в табл. 1.

№ з/п	Назва індикатора стану продовольчої безпеки	Вагові коефіцієнти для розрахунку субіндексів економічної безпеки	Характеристичні значення індикатора	
			критичний рівень	оптимальний рівень
1.	Добова калорійність харчування людини, тис. ккал	0,0945	≤2250	≥3100
2.	Виробництво зерна на одну особу на рік, тонн	0,0893	≤0,6	≥1,0
3.	Рівень запасів зернових культур на кінець періоду, % до споживання	0,0351	≤5 або ≥100	50–60
4.	Частка продажу імпортованих продовольчих товарів через торговельну мережу підприємств, %	0,0948	≥25	≤12
співвідношення обсягів виробництва та споживання:				
5.	– м'яса та м'ясних продуктів	0,1048	≤80	≥105
6.	– молока та молочних продуктів	0,1071	≤80	≥105
7.	– яєць	0,0971	≤80	≥105
8.	– олій	0,0921	≤80	≥105
9.	– цукру	0,0870	≤80	≥105
10.	– картоплі	0,0958	≤80	≥105
11.	– овочів та продовольчих баштанних культур	0,1021	≤80	≥105

Джерело: Узагальнено автором на основі [13]

Порівнюючи переліки індикаторів стану продовольчої безпеки, що законодавчо затверджені у [13] та [14], з'ясовано, що їхній склад суттєво різниться; крім того, відсутня узгодженість цих переліків із міжнародними методиками оцінки стану продовольчої безпеки.

Глобальний індекс продовольчої безпеки (*The Global Food Security Index 2015*) [15], який визначається за підтримки американської транснаціональної компанії *DuPont* Інститутом економічних досліджень (*The Economist Intelligence Unit*), пропонує 28 унікальних індикаторів, класифікованих за трьома групами: доступність (питома вага витрат домашніх господарств на харчування в загальному їх обсязі, валовий внутрішній продукт на душу населення та ін.); наявність (достатність харчування, державні витрати на сільськогосподарські НДР, стан сільськогосподарської інфраструктури, політична стабільність, корупція

та ін.); якість і безпека (різноманітність харчування та його норми, доступність мікроелементів, якість білка, безпека харчових продуктів та ін.). Схема визначення індексу базується на положеннях міжнародно визаного у 1996 році Всесвітнього продовольчого саміту [16].

Серед сильних сторін України (значення індикаторів перевищують 75,0) виділено наступні: частка населення, що живе в умовах глобальної бідності (100); втрати продовольства (92,2); імпорتنі тарифи на сільськогосподарські товари (87,8); безпека харчових продуктів (86,1); достатність харчування (78,2); наявність продовольчої програми соціального захисту (75,0). Серед слабких сторін України (значення індикаторів не перевищують 25,0) виділено наступні: політична стабільність (22,2); валовий внутрішній продукт на душу населення (9,5); державні витрати на сільськогосподарські науково-дослідні роботи (0); корупція (0). На середньому рівні зафіксовано значення наступних індикаторів: якість білка (51,1); стан сільськогосподарської інфраструктури (50,9); доступність мікроелементів (52,0); норми харчування (65,4) та інші.

Коливання стану продовольчої безпеки України у 2012–2015 рр., визначеного Інститутом економічних досліджень, представлено в табл. 2.

У порівнянні з 2014 роком суттєво погіршилися значення деяких індикаторів, в т.ч.: безпека харчових продуктів (-12,5); якість білка (-6,8); достатність харчування (-1,7); різноманітність харчування (-1,7); валовий внутрішній продукт на душу населення (-0,9) та інші, що у своїй сукупності призвело до зниження загального індексу продовольчої безпеки на 1,6 пунктів (з 53 місця у 2014 р. до 59 місця у 2015 р.).

Продовольча і сільськогосподарська організація ООН (*The Food and Agriculture Organization of the United Nations; FAO*), яка проводить активну боротьбу із голодом у світі, допомагає країнам модернізувати методи ведення сільського господарства, забезпечити гідний рівень харчування та продовольчої безпеки, включає 194 держави-члени. Відповідно до рішень Комітету з всесвітньої продовольчої безпеки (*Committee on World Food Security; CFS*) у вересні 2011 року було обрано перелік індикаторів продовольчої безпеки, в т.ч. калорійність харчування, грошова вартість загального споживання продовольчих товарів, середнє споживання вуглеводів, жирів та білків, частка харчової енергії від споживання білків, жирів, вуглеводів та алкоголю та інші, та поділено їх на чотири групи: наявність, доступ, використання і стабільність.

Проаналізувавши склад індикаторів стану продовольчої безпеки, що застосовується у методиці Продовольчої і сільськогосподарської організації ООН [16], у Глобальному індексі продовольчої безпеки [15], у вітчизняних методиках Кабінету Міністрів України [14] та Міністерства економічного розвитку і торгівлі України [13], з'ясовано, що у вітчизняній практиці застосовується обмежений перелік показників стану продовольчої безпеки, в якому не представлені важливі індикатори, необхідні для комплексної оцінки стану та динаміки розвитку продовольчої безпеки України.

На думку автора, необхідно, по-перше, узгодити між собою дві вітчизняні методики оцінки стану продовольчої безпеки [13; 14] шляхом перегляду запропонованих у них індикаторів стану продовольчої безпеки, а також діапазонів характеристичних значень цих індикаторів. По-друге, проаналізувавши міжнародні норми у сфері оцінки стану продовольчої безпеки, пропонується розширити перелік індикаторів, представлених у вітчизняних методиках низкою важливих показників.

Таблиця 2
Динаміка стану продовольчої безпеки України у 2012–2015 рр.

Показник	Оцінка (за 100-бальною шкалою) Score / 100				Місце у рейтингу (серед 109 країн) Rank / 109			
	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.
Загальний бал (Overall score)	56,7	57,5	57,7	56,1	52	51	53	59
Доступність (Affordability)	55,6	55,6	58,7	58,6	53	53	50	54
Наявність (Availability)	54,2	56,3	53,6	51,4	55	54	59	71
Якість і безпека (Quality and safety)	66,1	65,7	66,7	62,6	40	44	41	48

Джерело: Узагальнено автором на основі [15]

Перелік індикаторів доцільно розширити в т.ч. показниками середнього споживання населенням вуглеводів, жирів та білків, вітамінів, а також мікроелементів та жирних кислот, характеристичні значення яких доречно узгодити з рекомендаціями Всесвітньої організації охорони здоров'я.

В Україні через складну соціально-економічну ситуацію існує тенденція до розбалансування харчування населення. Так, якщо загальна добова калорійність харчування, яка досліджується в процесі оцінки стану продовольчої безпеки країни, змінюється несуттєво, то структура та якість харчування під впливом кризових явищ може зазнати кардинальних змін. Населення все частіше надає перевагу одноманітній легкій та рафінованій їжі, не насиченій необхідними вітамінами. Так, офіційні статистичні дані України [17] свідчать, що у структурі сукупних витрат домогосподарств 54,0% складають витрати на харчування, з яких за рахунок споживання продуктів тваринного походження забезпечується лише 49,78%. У структурі харчування існує тенденція скорочення споживання фруктів, горіхів, риби, овочів, а також м'яса та м'ясопродуктів із збереженням на попередніх рівнях споживання яєць, хліба, олії та інших рослинних жирів. Окрім того, в процесі оцінки стану продовольчої безпеки України необхідно враховувати питому вагу харчової енергії від споживання алкоголю, вуглеводів, жирів та білків.

5. Висновки. У результаті проведеного дослідження:

1. Проаналізовано переліки індикаторів стану продовольчої безпеки України, що застосовуються в сучасних методиках законодавчо-нормативної бази України, а саме у постанові Кабінету Міністрів України № 1379 від 05.12.2007 р. та наказі Міністерства економічного розвитку і торгівлі України № 1277 від 29.10.2013 р., та з'ясовано, що їх склад суттєво різняться.

2. Порівняно переліки індикаторів стану продовольчої безпеки України з міжнародними нормами у сфері оцінки стану продовольчої безпеки та зроблено висновок щодо відсутності узгодженості цих переліків із міжнародними методиками оцінки стану продовольчої безпеки, а саме із Глобальним індексом продовольчої безпеки (*The Global Food Security Index 2015*) та методикою Продовольчої і сільськогосподарської організації ООН (*The Food and Agriculture Organization of the United Nations; FAO*).

3. Виокремлено сильні сторони продовольчої безпеки України, в т.ч. частка населення, що живе в умовах глобальної бідності; втрати продовольства; імпорتنі тарифи на сільськогосподарські товари; безпека харчових продуктів; достатність харчування та слабкі сторони, такі як політична стабільність; валовий внутрішній продукт на душу населення; державні витрати на сільськогосподарські науково-дослідні роботи; корупція.

4. Представлено пропозиції щодо коригування переліку індикаторів стану продовольчої безпеки України з метою гармонізації законодавства України з міжнародними нормами, а саме:

- необхідність узгодження між собою двох вітчизняних методик оцінки стану продовольчої безпеки [13; 14] шляхом перегляду запропонованих у них індикаторів стану продовольчої безпеки, а також діапазонів характеристичних значень цих індикаторів;

- розширення переліку індикаторів, представлених у вітчизняних методиках низкою важливих показників, таких як середнє споживання населенням вуглеводів, жирів та білків, вітамінів, а також мікроелементів та жирних кислот, характеристичні значення яких доречно узгодити із рекомендаціями Всесвітньої організації охорони здоров'я. Крім того, в процесі оцінки стану продовольчої безпеки України необхідно враховувати питому вагу харчової енергії від споживання алкоголю, вуглеводів, жирів та білків.

Перспективи подальших досліджень полягають в кількісній оцінці впливу стану продовольчої безпеки України на рівень її економічної та, відповідно, національної безпеки.

Література

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : міжнародний документ від 27.06.2014 р. / Україна, Європейський Союз, Євратом [...] // Офіційний вісник України. – Офіц. вид. – К., 2014. – № 75. – Т. 1. – С. 83.
2. Warren E. Investigating the association between urban agriculture and food security, dietary diversity, and nutritional status: A systematic literature review / Emily Warren, Sophie Hawkesworth, Cecile Knai // *Food Policy*. – 2015. – Vol. 53, May. – P. 54–66.
3. Dimitri C. Enhancing food security of low-income consumers: An investigation of financial incentives for use at farmers markets / Carolyn Dimitri, Lydia Oberholtzer, Michelle Zive, Cristina Sandolo // *Food Policy*. – 2015. – Vol. 52, April. – P. 64–70.
4. Brambilla G. Pathways and factors for food safety and food security at PFOS contaminated sites within a problem based learning approach / Gianfranco Brambilla, Wendy D'Hollander, Fardin Oliaei, Thorsten Stahl, Roland Weber // *Chemosphere*. – 2015. – Vol. 129, June. – P. 192–202.
5. Brown M. E. A city and national metric measuring isolation from the global market for food security assessment / Molly E. Brown, Kirk C. Silver, K. Rajagopalan // *Applied Geography*. – 2013. – Vol. 38, March. – P. 119–128.
6. Mock N. From complexity to food security decision-support: Novel methods of assessment and their role in enhancing the timeliness and relevance of food and nutrition security information / Nancy Mock, Nathan Morrow, Adam Papendieck // *Global Food Security*. – 2013. – Vol. 2, March. – Iss. 1. – P. 41–49.
7. Garnett T. Three perspectives on sustainable food security: efficiency, demand restraint, food system transformation. What role for life cycle assessment? / Tara Garnett // *Journal of Cleaner Production*. – 2014. – Vol. 73, June. – P. 10–18.
8. Мудрак Р. П. Продовольча безпека України в умовах глобалізації / Р. П. Мудрак // *Економічний часопис-XXI*. – 2013. – № 1–2 (1). – С. 34–37.
9. Мудрак Р. П. Поведінка споживача як чинник продовольчої безпеки домогосподарства / Р. П. Мудрак // *Економічний часопис-XXI*. – 2014. – № 3–4 (1). – С. 27–30.
10. Тарасюк О. Б. Державний резерв як складова системи продовольчої безпеки України / О. Б. Тарасюк, О. О. Кас'янова // *Актуальні проблеми економіки*. – 2012. – № 8. – С. 146–149.
11. Ставицький А. В. Оцінка стану продовольчої безпеки в Україні на регіональному рівні / А. В. Ставицький, О. О. Прокопенко // *Держава та регіони. Серія : Економіка та підприємництво*. – 2014. – № 2. – С. 41–47.
12. Лучик С. Д. Оцінка продовольчої безпеки як складової економічної безпеки країни / С. Д. Лучик, М. В. Лучик // *Проблеми економіки*. – 2014. – № 2. – С. 56–61.
13. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України : наказ від 29.10.2013 р. № 1277 / Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. – 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://document.ua/pro-zatverdzhennja-metodichnih-rekomendacij-shodo-rozrahunku-doc168080.html>

14. Деякі питання продовольчої безпеки : постанова від 05.12.2007 р. № 1379 / Кабінет Міністрів України. – Офіц. Вид. – К. : Офіційний вісник України. – 2007. – № 93. – С. 48.
15. The Global Food Security Index 2015. [Electronic resource]. – Access mode : <http://foodsecurityindex.eiu.com/>
16. FAO 1996. Rome Declaration of World Food Security and World Food Summit Plan of Action. [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.fao.org>
17. Витрати і ресурси домогосподарств України в IV кварталі 2014 року : статистичний бюлетень / Державна служба статистики України. – 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Стаття надійшла до редакції 20.06.2015

References

1. Ukraine, The European Union & Euratom (2014). Association Agreement between the European Union and its Member States, of the one part, and Ukraine, of the other part. *Ofitsiyniy visnyk Ukrainy (Official Herald of Ukraine)*, 75(1), 83 (in Ukr.).
2. Warren, E., Hawkesworth, S., & Knai, C. (2015). Investigating the association between urban agriculture and food security, dietary diversity, and nutritional status: A systematic literature review. *Food Policy*, 53, 54-66.
3. Dimitri, C., Oberholtzer, L., Zive, M., & Sandolo, C. (2015). Enhancing food security of low-income consumers: An investigation of financial incentives for use at farmers markets. *Food Policy*, 52, 64-70.
4. Brambilla, G., D'Hollander, W., Oliaei, F., Stahl, T., & Weber, R. (2015). Pathways and factors for food safety and food security at PFOS contaminated sites within a problem based learning approach. *Chemosphere*, 129, 192-202.
5. Brown, M. E., Silver, K. C., & Rajagopalan, K. (2013). A city and national metric measuring isolation from the global market for food security assessment. *Applied Geography*, 38, 119-128.
6. Mock, N., Morrow, N., & Papendieck, A. (2013). From complexity to food security decision-support: Novel methods of assessment and their role in enhancing the timeliness and relevance of food and nutrition security information. *Global Food Security*, 2(1), 41-49.
7. Garnett, T. (2014). Three perspectives on sustainable food security: efficiency, demand restraint, food system transformation. What role for life cycle assessment? *Journal of Cleaner Production*, 73, 10-18.
8. Mudrak, R. P. (2013). Food security of Ukraine in the context of globalization. *Ekonomichnij Casopis-XXI (Economic Annals-XXI)*, 1-2(1), 34-37 (in Ukr.).
9. Mudrak, R. P. (2014). Consumer behavior as a factor of the household's food security. *Ekonomichnij Casopis-XXI (Economic Annals-XXI)*, 3-4(1), 27-30 (in Ukr.).
10. Tarasyuk, O. B., & Kasyanova, O. O. (2012). State reserve as a constituent of Ukraine's food security system. *Aktualni problemi ekonomiki (Actual Problems of Economics)*, 8, 146-149 (in Ukr.).
11. Stavitskiy, A. V., & Prokopenko, O. O. (2014). Regional level food security state assessment in Ukraine. *Derzhava ta rehiony. Seriya: Ekonomika ta pidpriemnytstvo (The State and the Regions. Series: Economics and Entrepreneurship)*, 2, 41-47 (in Ukr.).
12. Luchyk, S. D., & Luchyk, M. V. (2014). Food Security Assessment as Part of the Economic Security of the Country. *Problemy ekonomiki (Problems of Economics)*, 2, 56-61 (in Ukr.).
13. The Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine (2013). *Approval of recommendations for the calculation of the level of economic security of Ukraine*. Retrieved from <http://document.ua/pro-zatverdzhennja-metodichnih-rekomendacij-shodo-rozrahunku-doc168080.html> (in Ukr.).
14. The Cabinet of Ministers of Ukraine (2007). On approval of Methodical recommendations on calculation of the level of economic security of Ukraine. *Ofitsiyniy visnyk Ukrainy (Official Herald of Ukraine)*, 93, 48 (in Ukr.).
15. The Global Food Security Index 2015. Retrieved from <http://foodsecurityindex.eiu.com/>
16. FAO (1996). *Rome Declaration of World Food Security and World Food Summit Plan of Action*. Retrieved from <http://www.fao.org>
17. The State Statistics Service of Ukraine (2015). *The costs and resources of households in Ukraine in IV quarter of 2014*. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua/> (in Ukr.)

Received 20.06.2015

Шановні колеги!
Публікація статей у науковому журналі
«Економічний часопис-XXI» – це вихід у міжнародний
науковий простір і перспектива
Вашого кар'єрного росту!
<http://soskin.info/ea/>